

OBLIKOVANJE DUVANJEM

Prof. dr Dragiša Vilotić

Uvod

Maja Rujnić-Sokele i Igor Čatić

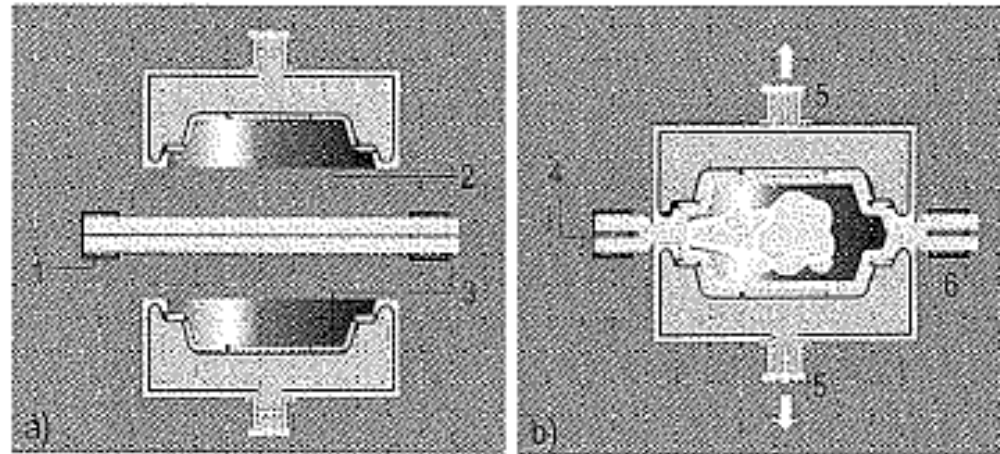
To je ciklički postupak preoblikovanja pretvaranjem priprema u šuplje tijelo. Pritom stlačeni zrak oblikuje unutrašnjost, a kalupna šupljina vanjski oblik plastičnog proizvoda koji zatim očvršćuje hlađenjem.

Puhanje je vrlo važan obradni postupak, namijenjen izradbi zatvorenih šupljih tijela (lopte, igračke) ili otvorenih na jednom kraju (boce, spremnici). Puhanjem se prave proizvodi od nekoliko cm^3 do 10 m^3 , kakav je npr. spremnik za skladištenje mlijeka. Najprošireniji su postupci ekstruzijskoga puhanja i injekcijskoga puhanja.

Puhanje plastomera javlja se već potkraj 19. stoljeća. Dvije ploče celuloznog nitrata upete su između dvije polovice kalupa. Para je ubrizgana između ploča, čime se omekšao materijal, rubovi su se zavarili, a ploče se proširile prema kalupnoj šupljini. Zbog visoko zapaljive prirode celuloznog nitrata, postupak nije ušao u širu primjenu. Suvremenu verziju toga postupka, gdje se umjesto pare rabi stlačeni zrak, prikazuje slika 9.8.

Duvanje šupljih tela

Istorijski razvoj

Pravljenje supljih tela od dve ploča;

a - zagrevanje ploča, b - duvanje plastike;

1 - zagrevanje ploca, 2 - gornji deo gnezda, 3 - donji deo gnezda, 4 - dovod pritisnutog vazduha iglom, 5 - stvaranje podpritiska, 6 – pritisni vazduh šuplje telo

Duvanje šupljih tela

Materijali za duvanje

- **Ekstruzijskim duvenjem** se mogu preradjivati samo plastomeri koji su pri temperaturi obrade visoko viskozni i visoke čvrstoće
- To su po pravilu visoko molekulni materijali.

Duvanje šupljih tela

Postupci duvanja

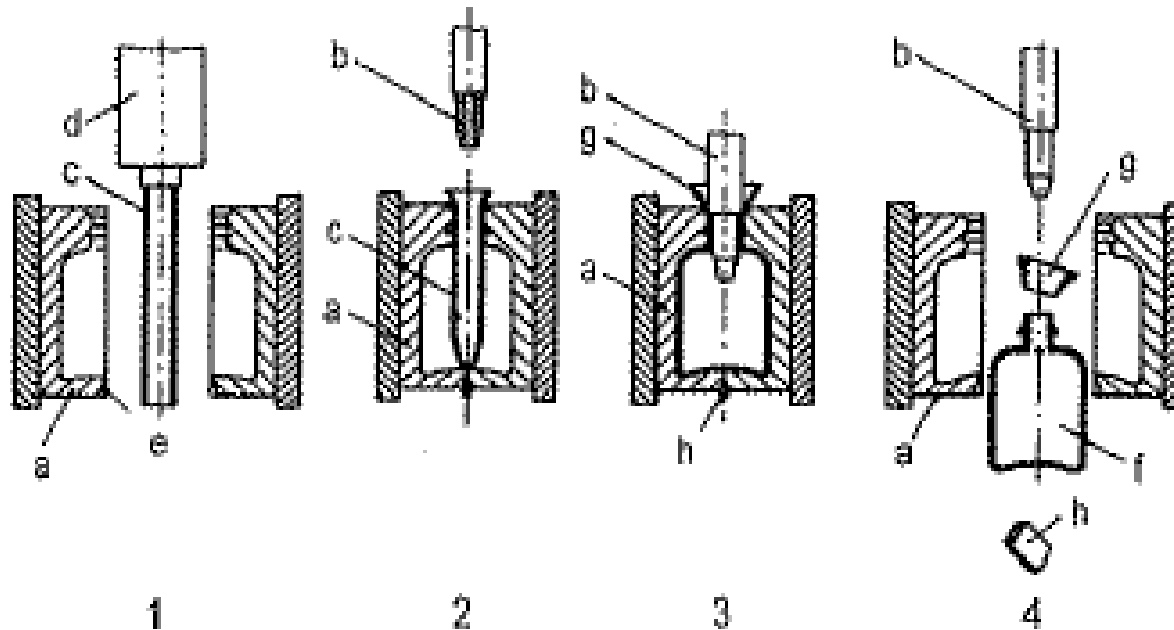
- Izbor postupka duvanja zavisi, od željenog kvaliteta duvanog proizvoda. To su: čvrstoća i težina plastike, potrebna debljina, tačnost i preciznost, kvalitet površine i sjaj.
- **Dva su osnovna postupka duvanja koja se temelje na postupku pravljenja priprema: injekcijsko i ekstruzijsko duvanje**
- **Postoji i podela na:**
  - **razvlačno duvanje**, pri čemu oblik priprema, materijal i parametri obrade omogućuju dvoosnu orijentaciju plastike
  - **višeslojno duvanje**, pri čemu se kombinuju dva sloja ili više slojeva različitih materijala
  - **višeslojno/razvlačno duvanje**, pri čemu je jedan od materijala (slojeva) dvoosno orijentisan.

Duvanje šupljih tela

Ekstruzijsko duvanje

- najjednostavniji, najisplativiji i najrašireniji postupak izrade plastičnih boca.
- Ekstruzijsko duvanje može se podeliti na dva osnovna postupka: **kontinuirano** ekstruzijsko duvanje (npr. za PVC) i **diskontinuirano** ekstruzijsko duvanje

Duvanje šupljih tela

Proizvodnja boca ekstruzijskim duvanjem

1 – ekstrudiranje priprema, 2 - zatvaranje kalupa, 3 - umetanje duvaljke, oblikovanje grla i napduvavanje, 4 - izbacivanje proizvoda, odrezivanje srha;

a - kalup za duvanje, b - duvaljka, c - pripremak (gipka cijev), d - glava ekstrudera, e - pritisni rub, f - gotova boca, g i h - srh

Duvanje šupljih tela

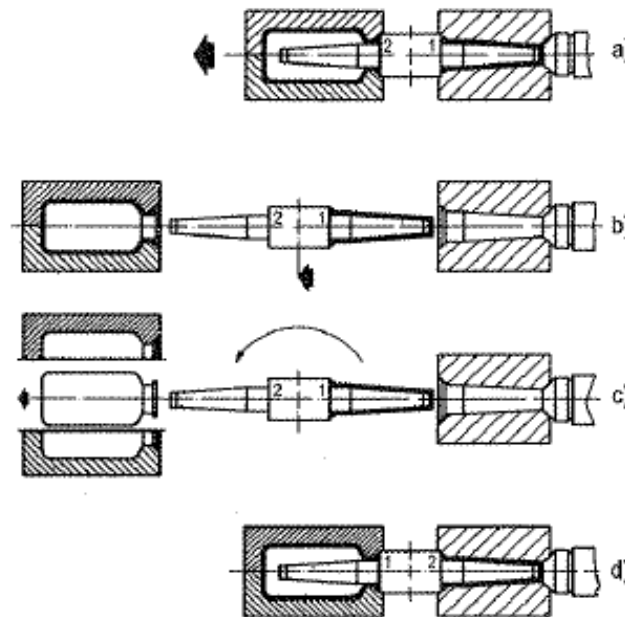
Injekciono duvanje

- **Injekciono duvanje primjenjuje se za izradbu malih delova, do nekoliko litara.**
- **Za veće količine malih boca, injekciono duvanje je postupak s najnižim troškovima, no izrada većih delova tim postupkom nije ekonomski isplativa.**

Duvanje šupljih tela

Injekciono duvanje

Postupak integrisanog injekcijskog duvanja;
a - **ubrizgavanje** (1) i **duvanje** (2), b – **otvaranje kalupa**, c - **izbacivanje** proizvoda i okretanje jezgrenih duvača, d - **ubrizgavanje** (2) i **duvanje** (1)

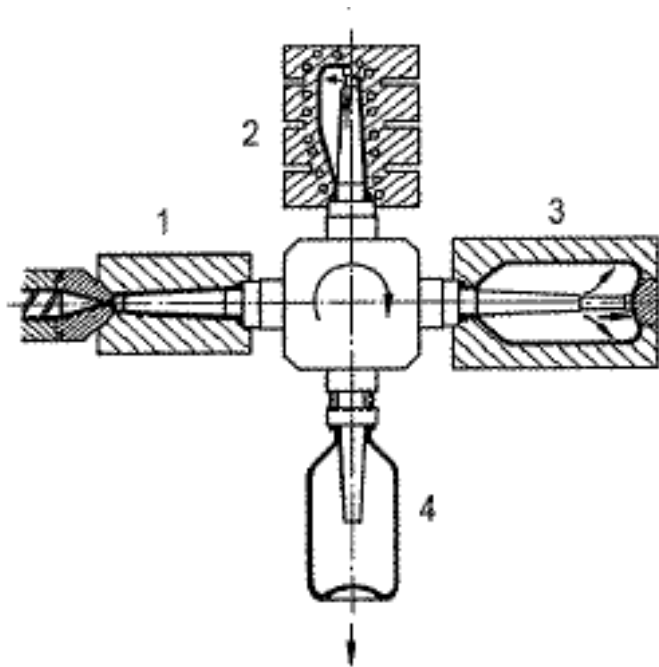
Duvanje šupljih tela

Razvlačno duvanje

- Razvlačno duvanje upotrebljava se za izradu boca obima između 500 mL i 2 L, iako su napravljene i boce zapremine 25 L
- Osnovni polimerni materijali koji se prerađuju razvlačnim duvanjem jesu: PET, PVC, PP, PS i poliakrilonitril (PAN).
- **Razvlačno duvanje se zasniva na molekulnom ponašanju materijala; pripremak se toplotno kondicionira i nakon toga brzo razvlači i hladi.**

Duvanje šupljih tela

Injekciono razvlačno duvanje

Postupak jednofaznog injekcionog razvlačnog duvanja;
1 - injekcijsko oblikovanje priprema, 2 - kondicioniranje, odnosno predduvanje, 3 -
razvlačenje i duvanje, 4 - izbacivanje gotovih proizvoda

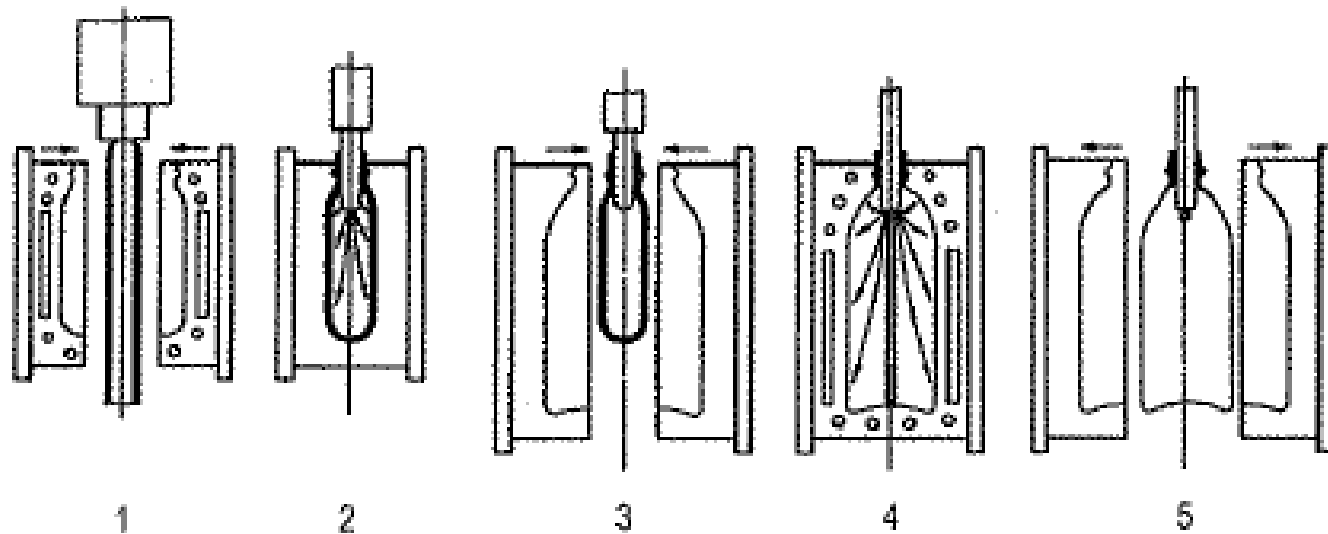
Duvanje šupljih tela

Injekciono razvlačno duvanje

- **Injekcioni pripremak je bez zavarenog šava i otpada, a šuplje telo nastalo duvanjem karakteristično je po visokoj tačnosti i preciznosti mera u poprečnom i uzdužnom smeru te u području grla (zatvarača).**

Duvanje šupljih tela

Ekstruzijsko razvlačno duvanje

Postupak ekstruzijskog razvlačnog duvanja;

- 1 - ekstrudiranje creva, 2 - prignječenje i zavarivanje dna, kalibrisanje **i duvanje** priprema, 3 - prihvatanje priprema u drugi kalup za duvanje, 4 - **razvlačenje i duvanje** priprema u konačni oblik, 5 - vadjenje boce

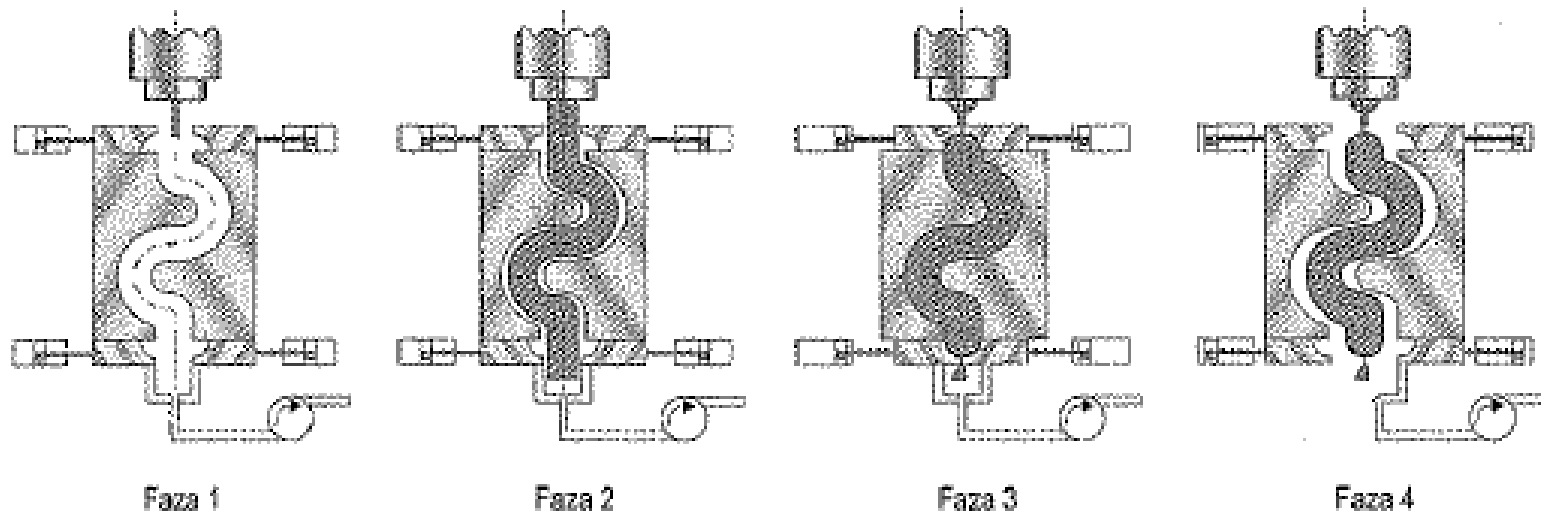
Duvanje šupljih tela

Višeslojno duvanje

- **Višeslojno duvanje je postupak u kojem se svojstva dva ili više materijala kombinuju da bi se dobilo bolje pakovanje za zadani proizvod.**
- Važni zahtevi za mnoge boce su troškovi, čvrstoća, čistoća, kompatibilnost s proizvodom i nepropusnost na gasove.

Duvanje šupljih tela

Trodimenzionalno uvlačno duvanje

Faze uvlačnoga duvanja;

faza 1 - početak ekstrudiranja priprema i njegovo uvlačenje,

faza 2 - pripremak je potpuno istisnut,

faza 3 – duvanje i hladenje dela,

faza 4 - vađenje

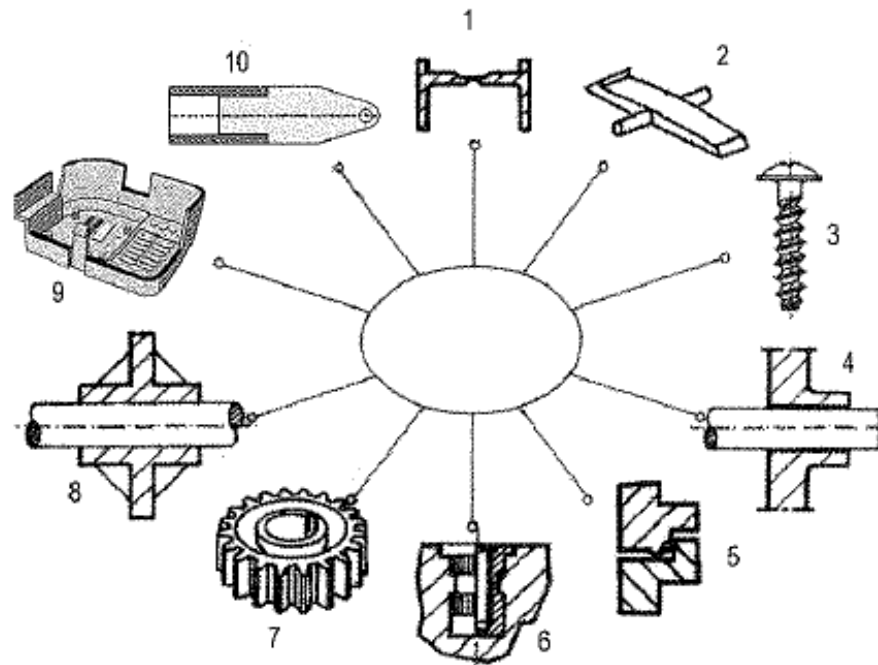
Povezivanje polimernih tvorevina

Postupci povezivanja dele se prema DIN-u 8580 u šest osnovnih grupa. To su postupci:

- slaganja (ređanje)
- punjenja (umetanje, ubacivanje)
- Presovanje (presovani spoj)
- praoblikovanja
- preoblikovanja
- spajanja dodatnim materijalom.

Povezivanje polimernih tvorevina

Funkcionalni elementi za postupke povezivanja;

1- šarka, 2 - element skočne veze, 3 - vijak, 4 – presovani sklop, 5 - zavareni spoj, 6 - umetak, 7 - zupčanic, 8 - klizni lezaj, 9 - visekomponentni otpresak, 10 - ulepljeni spoj

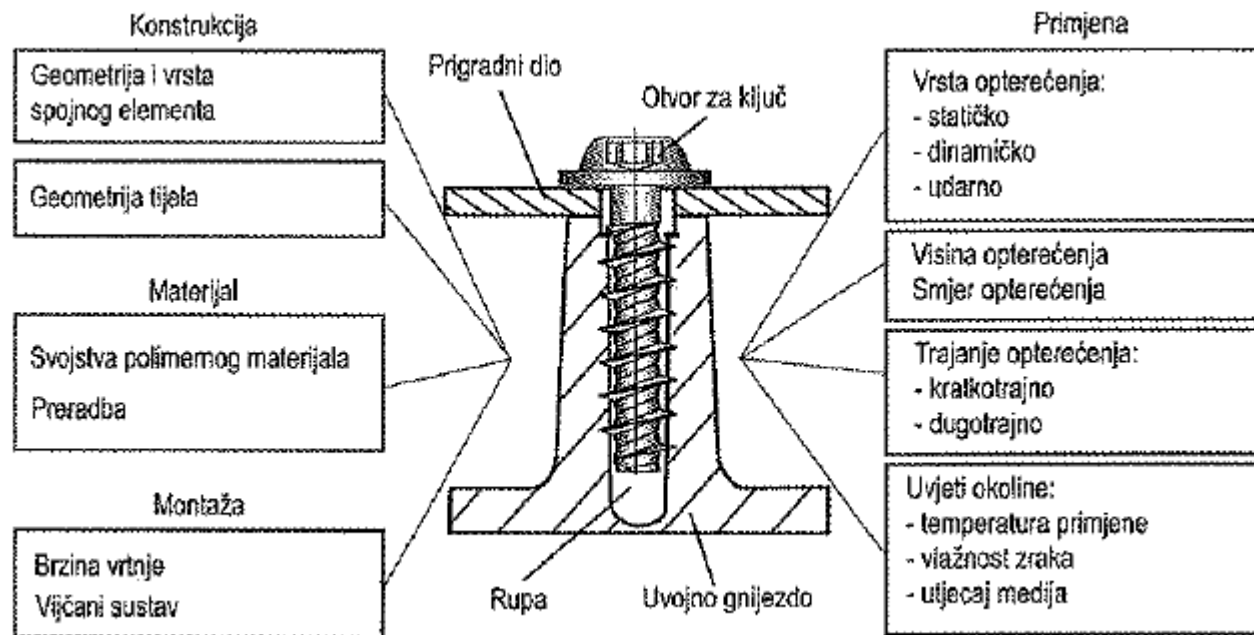
Povezivanje polimernih tvorevina

Vijačne veze

- I u polimerstvu su vrlo rasprostranjene razdvojive spojne veze koje se **ostvaruju vijcima i navrtkama**. U polimernim delovima javljaju se kombinacije:
  - **metaini vijci** i metalne matice umetnute u polimerni deo
  - **Direktno povezivanje plastičnog dela kao navrtke** pomoću metalnoga vijka koji se utiskuje ili direktno urezuje navoj
  - **plasticni vijci i plasticne matice.**

Povezivanje polimernih tvorevina

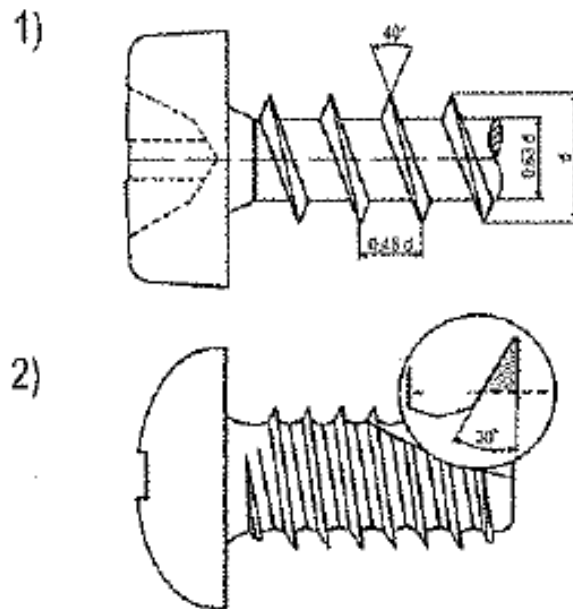
Vijačne veze

Uticajne veličine na svojstva spoja pri direktnom zavrtnju u plastični deo

Povezivanje polimernih tvorevina

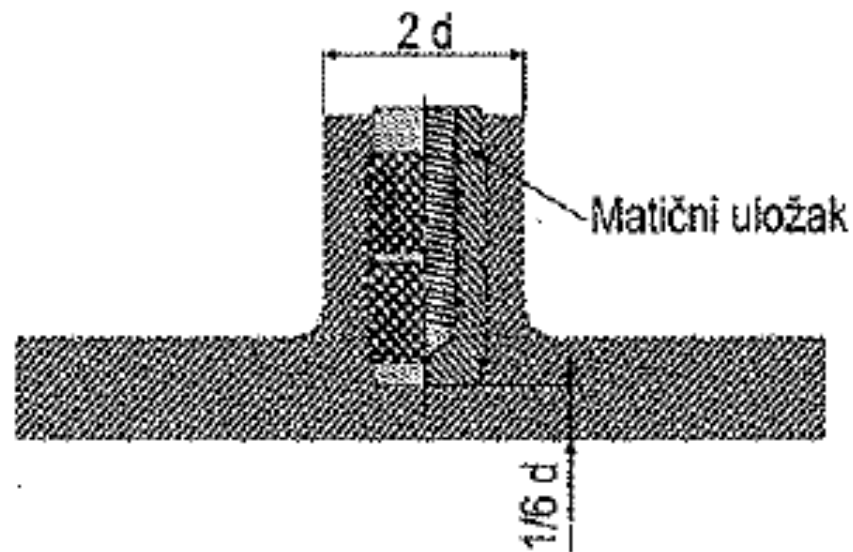
Vijačne veze

Vijci namenjeni direktnom zavrtnanju:
1- plastomernih delova, 2 - duromemih delova

Povezivanje polimernih tvorevina

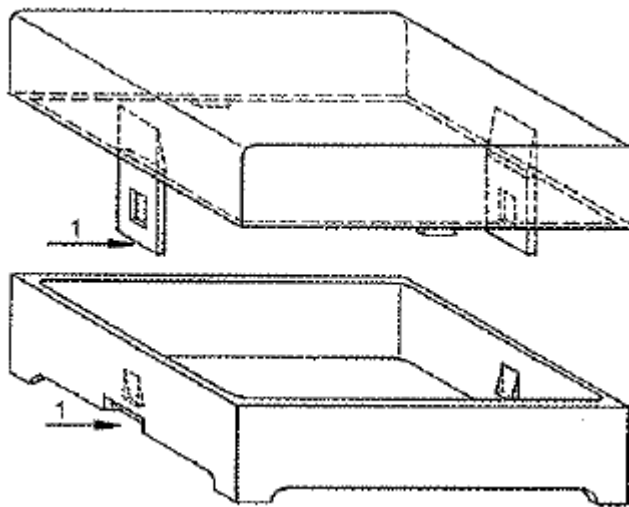
Vijačne veze

Matični uložak (navrtka kao uložak)

Povezivanje polimernih tvorevina

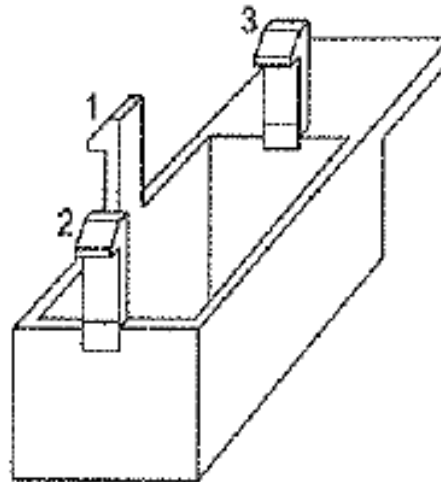
Skočne veze

Skočna veza poklopca postolja; 1 - elastični izdanak

Povezivanje polimernih tvorevina

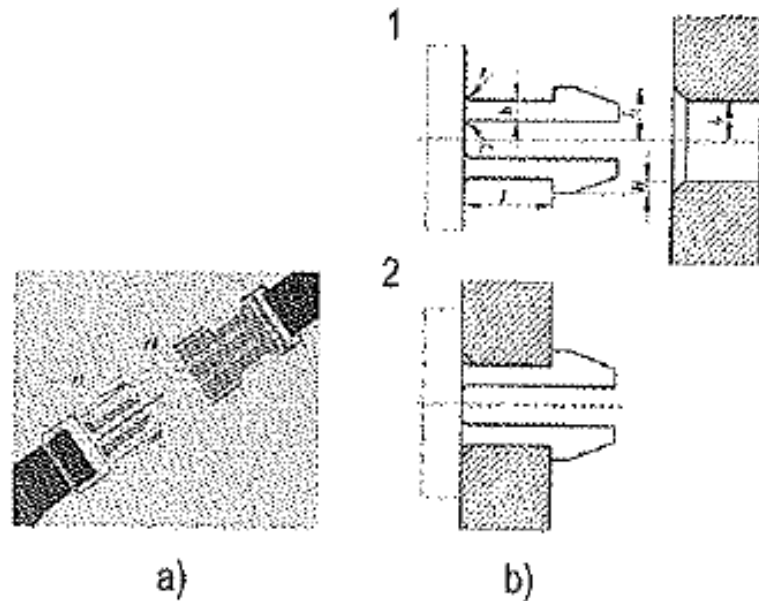
Skočne veze

**Uticaj položaja i savitljivosti na rastavljenost pri istom obliku kuke;
1 je deformabilniji od 2, a 3 je krući do 2**

Povezivanje polimernih tvorevina

Skočne veze

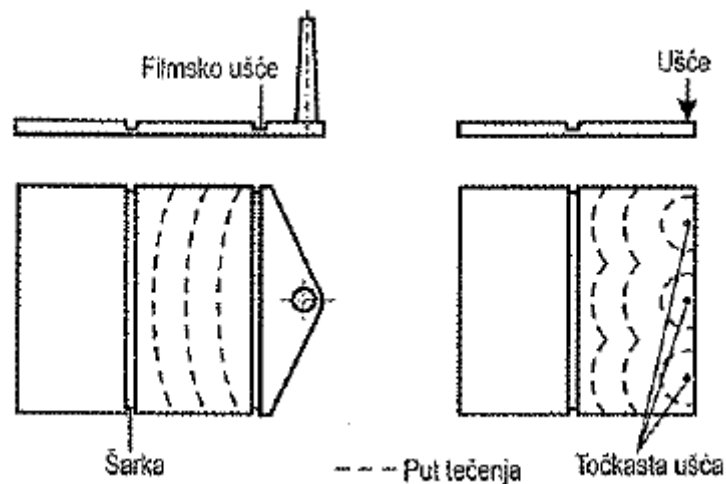

Skočno povezivanje remena; a - delimični fotografski prikaz, b-dimenzije skočne veze: c - pre povezivanja, d - nakon povezivanja

Povezivanje polimernih tvorevina

Povezivanje šarkom

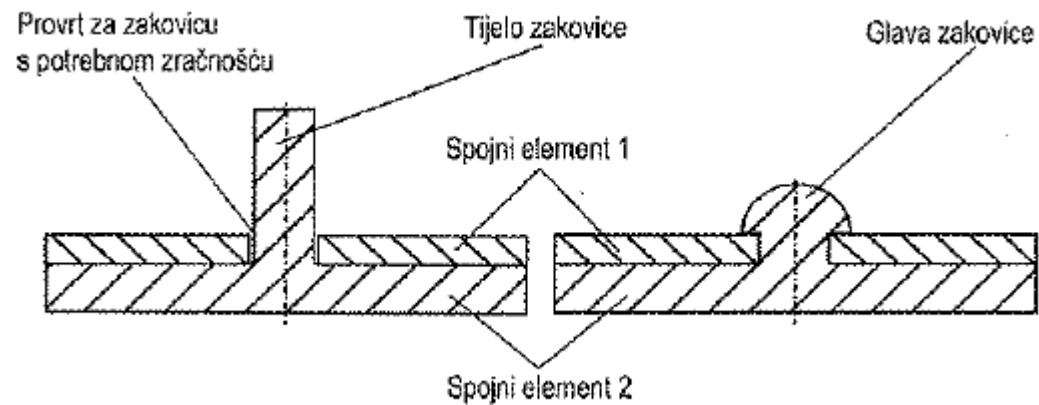

**Injekcijsko presanje otpreska sa šarkom;
čelo tečenja taljevine mora naceino sarku dosegnuti
Paralelno i kroz nju puniti drugi deo sklopa**

Povezivanje polimernih tvorevina

SPAJANJE SILOM

Spajanje zakovicama i zarubljivanjem

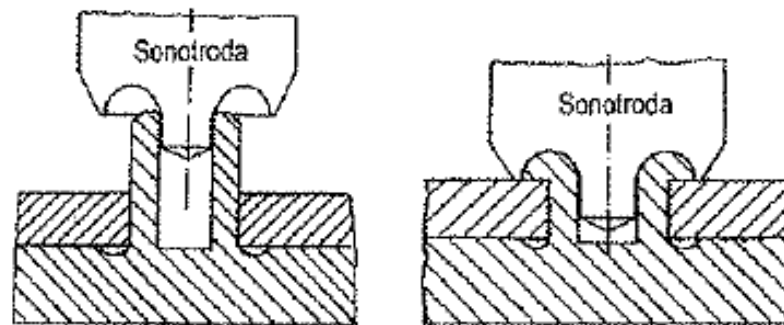

šematski prikaz zakovičnoga spoja s integrisanim spojnim elementim

Povezivanje polimernih tvorevina

SPAJANJE SILOM

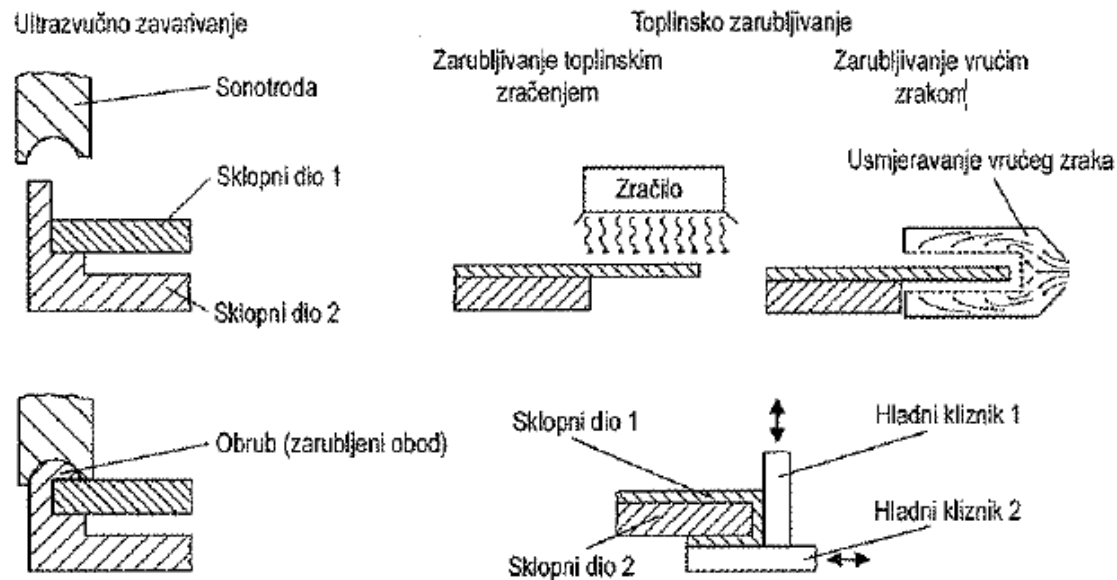
Spajanje zakovicama i zarubljivanjem

Ultrazvučno zavarivanje zakovica uz praoblikovanje glave

Povezivanje polimernih tvorevina

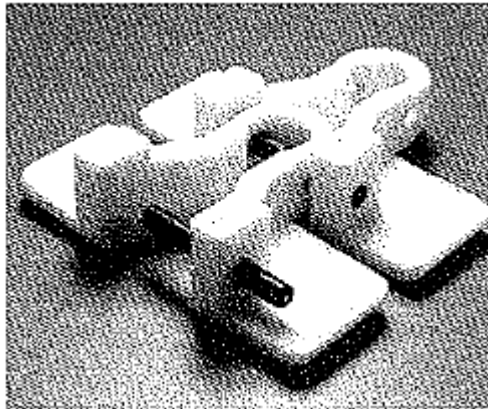
SPAJANJE ultrazvukom i toplotom

Načelni prikaz ultrazvučnoga i toplinskoga zarubljivanja

Povezivanje polimernih tvorevina

SPAJANJE SILOM Spajanje upresivanjem

Povezivanje članka od POM-a pomoću metalnih čivija